

INDEKSI EKONOMSKIH SLOBODA KAO MJERILA INSTITUCIONALNE KONVERGENCIJE HRVATSKE PREMA EU

Baletić, Zvonimir; Budak, Jelena

Source / Izvornik: **Ekonomski pregled, 2008, 58, 804 - 825**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:213:353818>

Rights / Prava: [Attribution 3.0 Unported/Imenovanje 3.0](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-15**

Repository / Repozitorij:

[The Institute of Economics, Zagreb](#)

Zvonimir Baletić*
Jelena Budak**

UDK 339.923:332.025 (497.5)
JEL Classification E66, F02, O17
Pregledni članak

INDEKSI EKONOMSKIH SLOBODA KAO MJERILA INSTITUCIONALNE KONVERGENCIJE HRVATSKE PREMA EU

U radu se kritički analizira doseg u primjeni i tumačenju dvaju pokazatelja ekonomske slobode. Polazeći od koncepta ekonomskih sloboda i liberalne doktrine na kojoj se zasnivaju agregatni pokazatelji, uspoređuju se indeks ekonomskih sloboda Heritage Foundation i indeks ekonomskih sloboda u svijetu prema Gwartneyu i Lawsonu. Uvidom u strukturu njihovih komponenti i prikazom dosadašnjega kretanja pokazatelja za Hrvatsku, ukazuje se na različitost ocjena stupnja ekonomske slobode u Hrvatskoj prema dvije slične mjere. Zbog važnosti procesa pridruživanja, kretanje vrijednosti obaju indeksa za Hrvatsku uspoređuje se sa zemljama EU. Rezultati ukazuju na potreban oprez u uporabi i tumačenju pokazatelja ekonomskih sloboda. Koncept indeksa ekonomskih sloboda podržava uvođenje normativnog sustava bez uvažavanja institucionalnih specifičnosti zemlje. Argumentira se teza da su pokazatelji ekonomske slobode korisne preliminarne informacije inozemnim ulagačima, ali da nisu pouzdani pokazatelji kvalitete institucija koje se formalno u tijeku procesa približavanja EU ujednačuju da bi Hrvatska uspješno funkcionirala u EU.

Ključne riječi: ekonomske slobode, institucije, konvergencija, Hrvatska, EU

---

* Z. Baletić, akademik, HAZU (e-mail: zbaletic@eizg.hr)

** J. Budak, dr. sc., znanstvena suradnica u Ekonomskom institutu, Zagreb. (e-mail: jbudak@eizg.hr). Članak primljen u uredništvo 6. 11. 2007.

1. Uvod

Brojna suvremena ekonomska literatura u svijetu koja se bavi istraživanjima ekonomskih sustava, procesa i učinaka ekonomske politike polazi od pretpostavke da je viši stupanj ekonomskih sloboda preduvjet za brži gospodarski rast i razvitak. Istraživanja stupnja otvorenosti nacionalnog gospodarstva, tržišnih reformi, liberalizacije, privatizacije i drugih ekonomsko-političkih procesa aktualizirana su padom komunizma i relativno naglim nestankom planske ekonomije na početku 1990-tih. Tržišno orijentirane reforme morale su u očekivanom kratkome roku osigurati brži ekonomski rast i razvitak. To je dalo veliki zamah obnovi i promicanju doktrina ekonomskoga liberalizma i primjeni liberalnih rješenja u praksi ekonomske politike sve većega broja zemalja.

Zagovornici neoklasičnog pristupa savjetovali su zemljama srednje i istočne Europe i bivšeg Sovjetskog Saveza brzu pretvorbu državnoga u privatno vlasništvo i uvođenje tržišnog formiranja cijena, opisujući ih kao potrebne (a prema nekim mišljenjima i dovoljne) mjere za ekonomsku transformaciju (Ahrens, 2006.). «Šok terapija», međutim, nije postigla očekivani uspjeh u svim zemljama, pogotovo u prvim fazama tranzicije. Liberalni analitičari i teoretičari razvitka, sve više uzroke zaostajanja nalaze u neodgovarajućem institucionalnom okviru unutar kojega se odvijaju političke i ekonomske reforme. Pojednostavnjeno rečeno, navodno je izostalo konstituiranje institucija koje bi podržavale političke i ekonomske reforme društva u tranziciji u smjeru dalje liberalizacije. Institucije bivšega sustava ukinute su političkim i ekonomskim reformama, ali su zamijenjene manjkavim ili neodgovarajućim novim institucijama (Ahrens, 2002.). O tranzicijskim procesima i reformama danas, gotovo dva desetljeća nakon pada Berlinskoga zida, postoji brojna literatura (primjerice Roland, 2000.), a zanimanje akademske zajednice i nositelja ekonomske politike za istraživanja zemalja u tranziciji ne jenjava. U tranzicijskome razdoblju raznovrsne su organizacije i autori pokušali razviti metodologiju koja bi omogućila praćenje i ocjenu procesa tranzicije. Primjerice, Europska banka za obnovu i razvitak (EBRD) redovito objavljuje pokazatelje napretka u provedbi tranzicijskih reformi¹.

U posljednje se vrijeme opravdano postavilo pitanje je li proces tranzicije dovršen, i kako mjeriti ispunjenje/završetak tranzicijskoga procesa? Budući da je jedan od osnovnih ciljeva u procesu tranzicije bio uvođenje tržišne ekonomije, za Hrvatsku, ili za nove zemlje članice Europske Unije (EU) više nije aktualna sama dinamika tranzicije, već njihova konvergencija prema postignutim standardima kapitalističkih najrazvijenijih zemalja. Primarna su područja istraživanja ekonomske i socijalne konvergencije: gospodarski rast, inflacija, proračunski deficit

---

¹ Više o tranzicijskom indeksu i njegovima sastavnicama vidjeti na www.ebrd.org.

i fiskalna politika, tržište rada, istraživanje i razvitak, konkurentnost, socijalna politika i ljudski kapital (Torok, 2005.). Proces pridruživanja Europskoj Uniji naglasio je važnost institucionalnih reformi i EU je utjecala na bržu transformaciju institucija u tranzicijskim zemljama koje su postale nove EU članice ili su u statusu kandidata za članstvo (Roland, 2005.). Ispunjavanje Kopenhaških kriterija (političkih, pravnih i ekonomskih) za pridruživanje ili stjecanje kandidature pretežito je povezano s konvergencijom institucionalnog razvitka i jačanja institucionalnog kapaciteta prema institucionalnim postignućima EU.

U studijama i analizama primjerenosti institucionalnog okvira u zemljama nečlanicama EU, uobičajeno se koriste sljedećim pokazateljima institucionalnog razvitka: indikatori kvalitete javnoga upravljanja (engl. *good governance*) Svjetske banke, indikatori ekonomske slobode Heritage Foundation, indeks percepcije korupcije Transparency International, indikatori liberalizacije i napretka za zemlje u tranziciji koje objavljuje EBRD i slični pokazatelji razvitka institucionalne kvalitete. Približavanje tih pokazatelja tumači se većom konvergencijom institucija (Schweickert i sur., 2007.).

U ovom će se radu posebna pozornost posvetiti indikatorima ekonomskih sloboda. U širem smislu postoji potreba da se istraži veza između koncepta ekonomskih sloboda i, uvjetno rečeno, ekonomske uspješnosti i društvenih vrijednosti u cjelini, osobito u kontekstu procesa tranzicije. Naime, uvođenje slobodnoga tržišta i prateće institucionalne reforme morali su dovesti do očekivanoga povećanja ekonomskih sloboda da bi se ubrzao tranzicijski proces (Beach i Miles, 2004.). Stupanj ostvarenih ekonomskih sloboda postavlja se kao kriterij uspješnosti u zemljama u tranziciji, ali i šire, za skupinu manje razvijenih zemalja. Istraživanja pokazuju da ekonomske slobode imaju jaku pozitivnu vezu s gospodarskim rastom (Haan i sur., 2006.). Općenito, obujam istraživanja koja uključuju ekonomske slobode povećava se porastom broja i raspoloživosti agregatnih pokazatelja ekonomske slobode, koji se od druge polovine devedesetih godina 20. stoljeća izračunavaju za gotovo sve zemlje u svijetu.

Široka uporaba indeksa ekonomskih sloboda motiv je za preispitivanje zaključaka koji se na osnovi kretanja indeksa često pojavljuju u stručnoj javnosti. Njima se kreiraju percepcije o tome je li neka zemlja ekonomski slobodna ili neslobodna, a iz toga proizlaze konotacije o tržišnoj ili netržišnoj orijentaciji ekonomske politike. Na to se nadovezuju ocjene ekonomske politike o tome, podržava li sustav institucija gospodarske reforme i konvergenciju gospodarstva razvijenim tržišnim ekonomijama i EU i daje li poticaj institucionalnoj reformi i konvergenciji.

Svrha je ovoga rada dati kritički osvrt na utemeljenost i praktičnu vrijednost pokazatelja ekonomskih sloboda na osnovi uvida u strukturu njihovih komponenti i usporednoga prikaza pokazatelja za Hrvatsku, te ukazati na potreban oprez u njihovoj uporabi i tumačenju. Argumentira se teza da su pokazatelji ekonomskih

sloboda korisni preliminarni uvid inozemnim ulagačima, ali da po svojoj strukturi nisu pouzdani indikatori institucionalnog razvitka ni gospodarske učinkovitosti pojedinih zemalja, pa da teško mogu poslužiti kao podloga za investicijske odluke, kao što ne mogu poslužiti ni za konkretne mjere ekonomske politike.

Nakon uvodnog dijela, objašnjava se pojam ekonomskih sloboda i vrste pokazatelja. Posebno se opisuju indeks ekonomskih sloboda Heritage Foundation i indeks ekonomskih sloboda u svijetu prema Gwartneyu i Lawsonu, nijanse u različitim teorijskim podlogama i osnove metodologije za njihov izračun. Tabularnim prikazima daje se uvid u sastavnice obaju agregatna indeksa ekonomskih sloboda.

U odjeljcima 3 i 4, za oba se indeksa opisuje ocjena ekonomskih sloboda za Hrvatsku. Pritom se kretanje vrijednosti indeksa za Hrvatsku uspoređuje sa zemljama EU. U završnom odjeljku rada iznosi se zaključak koji upućuje na ograničenja i na oprez u tumačenju rezultata i primjerenosti korištenja indeksom ekonomskih sloboda kao mjere institucionalne konvergencije Hrvatske prema EU.

2. O pojmu i pokazateljima ekonomskih sloboda

Agregatni pokazatelji ekonomskih sloboda, kao što sam izraz kaže, mjere razinu ekonomskih sloboda u nekoj zemlji. Pojam ekonomskih sloboda usko je povezan s idealnim konceptom tržišnoga gospodarstva pri čemu idealna ekonomska sloboda jamči svima iste uvjete neograničenog i ravnopravnog sudjelovanja u tržišnoj utakmici. U engleskom izrazu *economic freedom* za opisivanje “slobode” koristi se izrazom *freedom vs. liberty*, i premda hrvatski jezik terminološki ne razlikuje dvije vrste slobode, *freedom* označuje osjećaj slobode u sociološko-psihološkom smislu, a *liberty* označuje zakonom zajamčenu slobodu u institucionalno-pravnom smislu. Tu je tanku nit razlike potrebno pojasniti za razumijevanje pojma ekonomskih sloboda. U svojim esejima iz razdoblja pedesetih i šezdesetih godina 20. stoljeća, Ludwig von Mises navodi da “*Liberty is always freedom from the government*” i da sloboda koju tržišno gospodarstvo jamči pojedincu nije samo “ekonomska” sloboda, već da je to sloboda povezana s moralom, duhovnošću i intelektom (Mises, 1960.). U javnosti se tumačenje stupnja ekonomske slobode često proširuje na političke slobode, i ispituje se učinkovitost jednoobraznih institucija u funkciji ne samo tržišnoga gospodarstva, već i demokratičnosti i otvorenosti cjelokupnoga društvenoga sustava. Složit ćemo se s teoretičarima indeksa ekonomskih sloboda u svijetu (Gwartney i sur., 2007.) da nije ispravno ekonomske slobode tumačiti u kontekstu političke demokracije. Političke se slobode odnose na proces političkoga odlučivanja, a ekonomske slobode mjere slobodu razmjene na tržištu. Ekonomske slobode polaze od ocjene slobode razmjene (posebno otvo-

renosti međunarodne trgovine), poslovne inicijative i stupnja državne intervencije u gospodarstvu, bez obzira na obilježja političkoga sustava².

Ovisno o organizaciji koja izrađuje pokazatelje ekonomskih sloboda, koristi se različitim metodologijama. Zajedničko im je obilježje da se agregatni pokazatelji izračunavaju na osnovi većega broja odabranih komponenti koje se agregiraju kao ponderirane ili prosječne vrijednosti u podindekse i u glavni indeks. Premda slični, pokazatelji različitih izvora, zapravo, polaze od različitog koncepta, pa za empirijsku analizu najprikladniji izvor podataka nije sam agregatni indeks, već su to njegove komponente. Dva se agregatna pokazatelja ekonomskih sloboda ističu velikim obuhvatom, kako po broju komponenti, tako i po broju zemalja i nizu godina za koje su javno dostupni. Zahvaljujući tim obilježjima, sve je šira primjena u empirijskim analizama.

Prvi je pokazatelj indeks ekonomskih sloboda zaklade Heritage (Index of Economic Freedom, Heritage Foundation). Taj se pokazatelj više oslanja na pokazatelje regulative po deset područja ekonomskih sloboda (tablica 1). Drugi je pokazatelj sličnoga naziva indeks ekonomskih sloboda u svijetu prema Gwartneyu i Lawsonu (Index of Economic Freedom of the World, EFW) koji objavljuje kanadski The Fraser Institute. Indeks ekonomskih sloboda EFW razrađeniji je i obuhvaća niz komponenti iz pet područja ekonomskih sloboda, a ocjene komponenti dobivene su na osnovi više od 40 pokazatelja, od kojih veliki dio čine makroekonomski pokazatelji (tablica 2.).

---

² Primjeri demokratski ustrojenih država koje su vodile protekcionističku politiku, poput Indije ili Izraela, jednako kao i primjeri tržišnih ekonomija s niskom ocjenom demokracije, poput Hong Konga, potkrepljuju ovu tvrdnju.

Tablica 1.

KOMPONENTE I VARIJABLE INDEKSA EKONOMSKIH SLOBODA HERITAGE FOUNDATION

Sloboda poslovanja	Sloboda trgovine	Fiskalna sloboda	Sloboda utjecaja države	Monetar- na sloboda	Sloboda ulaganja	Financijska sloboda	Radna sloboda	Vlasnička prava	Sloboda od korupcije
Potrebne dozvole i trošak pokrivanja poslovanja	Ponderirana prosječna carinska stopa	Najviša granična stopa poreza na dobit	Potrošnja države iskazana u % BDP	Prosječ- na stopa na stopa inflacije u duljem razdoblju	Postojanje propisa o stranom ulaganju	Državno vlasništvo finansijskih ustanova	Minimalna plaća	Utjecaj države na pravosuđe	Percepcija o postojanju korupcije
Lakoća dobivanja dozvola	Necarinske barijere	Najviša granična stopa poreza na dohodak i doprinosi	Poduzeća u državnom vlasništvu	Kontrola cijena	Ograničena stranog vlasništva tvrtki i zemljišta	Ograničena mogućnost stranih banaka da otvore podružnice u zemlji	Ograničenja radnih sati, radnog vremena i pravo na godišnji odmor	Trgovačko pravo-definira li ugovore	
Regulativa koja opterećuje poslovni sektor	Korupcija u carinskoj upravi	Ukupni por-ezni prihodi države kao % u BDP	Udio prihoda države od poduzeća u državnom vlasništvu i vlasništva nad nekretninama		Otvorenost domaćih firmi ili sektora stran- nim ulagačima	Utjecaj države na alokaciju kredita	Ograničenja u postupku otpuštanja radnika i pripadajući trošak	Sankcioniranje odluka strane arbitraže u ugovornim odnosima	
Potrebne dozvole i trošak zatva- ranja poslovanja			Programi priva- tizacije i inter- vencije vlade na tržištu dionica		Ograničujući zahtjevi prema stranim fir- mama	Regulativa	Zakonska re- gulatorna zaštite zaposlenja	Eksproprijacija vlasništva koju provodi država	
					Istovjetni tret- man domaćih i stranih firmi pred zakonom	Slobodna po- nuda svih vrsta finansijskih usluga		Korupcija u pravosuđu	
					Ograničenja u kapitalnim transakcijama			Dugotrajnost dobivanja sud- skih odluka	
					Mogućnost lokalnog finan- ciranja stranih firmi			Zakonom zaštićeno pravo privatnoga vlasništva	

Izvor: www.heritage.org

Tablica 2.

**PODRUČJA I KOMPONENTE INDEKSA EKONOMSKIH SLOBODA U SVIJETU (EFW)
PREMA GWARTNEYU I LAWSONU**

Područje 1-5	Komponenta A	Komponenta B	Komponenta C	Komponenta D	Komponente E, F, G
1. Veličina sektora države: izdaci, porezi i trgovačka društva	Potrošnja opće države kao % udio u ukupnoj potrošnji	Transferi i potpore u % BDP	Javna poduzeća i investicije kao % ukupnih investicija	Najviša granična porezna stopa (i iznos dobiti na koji se primjenjuje) i. Najviša granična stopa poreza na dobit (i iznos dobiti na koji se primjenjuje) ii. Najviša granična stopa poreza na dohodak i dopri-nosa (i iznos dohotka na koji se primjenjuje)	
2. Pravna struktura i zaštita prava vlasništva	Neovisnost pravosuđa: pravosuđe je nezavisno i nije podložno utjecaju vlade ili stranaka	Nepriistranost sudova: privatni sektor može imati povjerenja u zakonodavni okvir pri provjeri legaliteta djelovanja vlade ili regulative	Zaštita prava vlasništva	Utjecaj vojske u funkcioniranje pravne države i političke procese	Integritet pravnog sustava Pravna provedba ugovora Ograničenja prodaje nekretnina
3. Pristup "zdravom" kapitalu	Prosječan godišnji rast nude novca u posljednjih 5 godina umanjen za prosječan godišnji porast realnog BDP u posljednjih 10 godina	Odstupanje godišnje stope inflacije od prosjeka u posljednjih 5 godina	Stopa inflacije (sadašnja)	Mogućnost posjedovanja deviznih bankovnih računa u zemlji i u inozemstvu	
4. Sloboda međunarodne trgovine	Oporezivanje trgovine s inozemstvom i. Prihodi od poreza na međunarodnu trgovinu ii. Srednja carinska stopa iii. Standardna devijacija carinskih stopa	Regulatorne prepreke trgovini i. Skriveno prepreke uvozu: Postoje isključivo prepreke u obliku objavljenih carina i kvota ii. Troškovi uvoza: kombinirani učinci uvoznih carina, troškova dozvola, bankarskih troškova i utroška vremena potrebnoga za administriranje uvoza koji povećavaju troškove uvoza optreme	Stvarna veličina trgovinskog sektora u usporedbi s očekivanom	Razlika između službenoga tečaja i tečaja na crnom tržištu	Nadzor međunarodnoga tržišta kapitala i. Pristup koji imaju građani stranim tržištima kapitala i stranci domaćem tržištu kapitala ii. Ograničenje sloboda građana da se uključe u razmjenu na tržištu kapitala sa strancima- indeks kontrole kapitala između 13 kategorija MMF

Tablica 2.

PODRUČJA I KOMPONENTE INDEKSA EKONOMSKIH SLOBODA U SVIJETU (EFW)
PREMA GWARTNEYU I LAWSONU - NASTAVAK

Područje 1-5	Komponenta A	Komponenta B	Komponenta C
5. Regulatorna odnosi na kredite, rad, i poslovanje	Regulatorna na tržištu kredita i. Vlasništvo nad bankama: postotak depozita u bankama u privatnome vlasništvu ii. Konkurentnost: domaće su banke izložene konkurenciji stranih banaka iii. Rasprostranjenost kredita: udio kredita privatnome sektoru iv. Izbjegavanje kontroli kamatnih stopa i regulatoriva koje vodi negativnim realnim kamatnim stopama v. Kontrola kamatnih stopa: kontrola kamatnih stopa na depozite u bankama i/ili zajmova se slobodno formira na tržištu	Regulatorna tržišta rada i. Utjecaj minimalne plaće: minimalna plaća propisana zakonom ima mali utjecaj na plaće, jer je preniska ili se ne poštuje ii. Praksa zapošljavanja i otpuštanja: praksa zapošljavanja i otpuštanja u tvrtkama određena je privatnim vezama iii. Udio radne snage čije su plaće određene kolektivnim ugovorima iv. Troškovi zapošljavanja radnika v. Troškovi otpuštanja radnika vi. Sustav novačenja u funkciji je zapošljavanja vojnih djelatnika	Regulatorna poslovanja i. Kontrola cijena: do koje je mjere poslovni sektor slobodan u formiranju svojih cijena ii. Administrativni uvjeti i novo poslovanje: administrativne procedure važna su prepreka zapošljavanju novoga poslovanja iii. Vrijeme provedeno s državnom administracijom: viši menadžment troši značajan dio vremena s državnom administracijom iv. Započinjanje novoga poslovanja: započinjanje novoga poslovanja općenito je lagano v. Neregularna plaćanja: neregularna, dodatna plaćanja povezana s uvoznim i izvoznim dozvolama, dozvolama za poslovanje, nadzorom nad razmjenom, prikupljanjem poreza, policijskom zaštitom ili dobivanjem zajmova veoma su rijetka vi. Ograničenje u dobivanju dozvola za poslovanje vii. Troškovi usklađivanja s poreznim sustavom

Izvor: Gwartney i sur. (2007.), Economic Freedom of the World, 2007 Annual Report, The Fraser Institute, www.freetheworld.org

3. Indeks ekonomskih sloboda Heritage Foundation

Indeks ekonomskih sloboda Heritage Foundation (HF) izračunava se kao neponderirani prosjek vrijednosti 10 indeksa pojedinih sloboda. U metodološkom dokumentu HF (Beach i Kane, 2007.) opisuju izračun kompozitnih indeksa pojedinih sloboda, pretežito vaganjem čvrstih podataka i mekih pokazatelja. Autori navode da je svaka od tih sloboda vitalno važna za prosperitet pojedinca i nacije. Pritom je pojam ekonomskih sloboda definiran kao onaj dio slobode čovjeka koji se odnosi na materijalnu neovisnost pojedinca u odnosu na državu i ostale organizirane skupine. Samo ekonomski slobodan pojedinac može imati političku slobodu. Pojedinac je ekonomski slobodan ako ima potpunu kontrolu nad svojim radom i vlasništvom, bez uplitanja države. Uloga države svedena je na zaštitu tako definirane slobode. Idealni (najviši) stupanj ekonomske slobode osigurava pojedincu apsolutno pravo privatnoga vlasništva, potpunu slobodu kretanja kapitala, rada i roba te neuplitanje države.

Budući da u svim zemljama u svijetu država ipak ima aktivnu ulogu, minimalno se «dopuštenim» uplitanjem države smatra prikupljanje poreza za financiranje državne funkcije zaštite opisanih sloboda ili za potrebe nacionalne obrane. Dopuštena je i uloga države u osiguranju javnoga dobra. Svako uplitanje države iznad dopuštenoga minimuma smatra se ugrožavanjem sloboda, ponajprije ekonomskih. Najočitiiji je negativan učinak uplitanja države kontrola cijena. Prema autorima opisani koncept po uzoru na sustav u SAD nameće ekonomske slobode ne kao instrument postizanja nekog cilja, već kao cilj sam za sebe. Ukupna ekonomska sloboda sastoji se od deset komponenti, a te su:

1. Sloboda poslovanja (*business freedom*)
2. Sloboda trgovine (*trade freedom*)
3. Monetarna sloboda (*monetary freedom*)
4. Sloboda od utjecaja države (*freedom from government*)
5. Fiskalna sloboda (*fiscal freedom*)
6. Vlasnička prava (*property rights*)
7. Sloboda ulaganja (*investment freedom*)
8. Financijska sloboda (*financial freedom*)
9. Sloboda od korupcije (*freedom from corruption*)
10. Radna sloboda (*labor freedom*)³

U kontekstu procesa integracije Hrvatske u EU, tablica 3 prikazuje posljednje raspoložive podatke indeksa ekonomskih sloboda HF za godinu 2007., za

---

³ Službeni prijevod Adriatic Institute za slobodu radne snage.

Hrvatsku i za zemlje članice EU. Hrvatska je u skupini 28 zemalja rangirana po vrijednosti agregatnog indeksa ekonomskih sloboda HF zauzela posljednje mjesto kao zemlja s najmanje ekonomskih sloboda. Na ljestvici od 0-100, pri čemu veća vrijednost označuje viši stupanj ekonomskih sloboda, indeks za Hrvatsku iznosi 55,3. Na vrhu je liste Velika Britanija s vrijednošću indeksa 81,6.

Promatrano po komponentama indeksa ekonomskih sloboda HF za Hrvatsku godine 2007., najviše ima ograničenja u području vlasničkih prava, korupcije i utjecaja države.

Vlasnička prava ocijenjena su ocjenom 30, što prema Heritage Foundation označuje visoku neučinkovitost pravosuđa (sporost u rješavanju slučajeva) i izrazito korumpirano sudstvo. Sloboda od korupcije dobila je ocjenu 34, zahvaljujući relativno slaboj poziciji Hrvatske na rang listi najmanje korumpiranih zemalja u svijetu, prema Indeksu percepcije korupcije (*Corruption Perceptions Index*) Transparency Internationala. Sloboda od utjecaja države ocijenjena je sa 36,5, zahvaljujući visokoj državnoj potrošnji (51% BDP), transferima iz proračuna, sporoj privatizaciji i visokom udjelu prihoda od državnih poduzeća u ukupnim prihodima države.

Nasuprot ovim ograničenjima, monetarne i fiskalne slobode i sloboda trgovine ocijenjene su veoma visoko (gotovo 80% slobodno). Sloboda trgovine (ocjena 77,8) bila bi potpuna da nema necarinskih barijera poput korupcije u carini i propisa za certificiranjem i testiranjem uvoznih proizvoda. Monetarne su slobode još bolje ocijenjene (ocjena 79,3) zbog niske inflacije, a bile bi potpune da nema kontrole cijena 30 proizvoda, poput osnovnih namirnica. Monetarnu slobodu narušavaju i poduzeća u državnome vlasništvu u kojima država utječe na formiranje cijena proizvoda. Fiskalne su slobode po ocjeni HF najmanje ograničeno područje ekonomskih sloboda (ocjena 79,9), ponajviše zahvaljujući niskoj stopi poreza na dobit.

Tablica 3.

**INDEKS EKONOMSKIH SLOBODA HF 2007. GODINE – VRIJEDNOST INDEKSA I NJEGOVIH
KOMPONENTI ZA ČLANICE EU I HRVATSKU**

Zemlje EU Rangirano po max. indeksu ek. sloboda	Indeks ekonomskih sloboda 2007	Komponente indeksa – 10 sloboda (ljestvica od 0–nema slobode do 100–potpuna sloboda)										Radne snage
		Poslovanja	Trgovine	Fiskalna	Utijecaja države	Monetarna	Ulaganja	Financijska	Vlasnička prava	Korupcije		
V. Britanija	81,6	92,1	76,6	74,6	54,2	79,3	90	90	90	86,0	82,7	
Irska	81,3	92,8	76,6	81,1	73,1	85,1	90	90	90	74,0	60,4	
Luksemburg	79,3	90,0	76,6	75,4	55,9	80,2	90	80	90	85,0	70,0	
Estonija	78,1	80,0	76,6	89,7	66,8	83,0	90	90	90	64,0	51,2	
Danska	77,6	95,3	76,6	55,2	32,1	86,8	80	90	90	95,0	74,7	
Nizozemska	77,1	88,3	76,6	65,8	47,8	87,0	90	80	90	86,0	59,2	
Finska	76,5	95,3	76,6	75,4	39,0	89,7	70	80	90	96,0	53,4	
Belgija	74,5	90,8	76,6	62,2	41,2	80,0	90	80	80	74,0	70,5	
Njemačka	73,5	88,2	76,6	74,3	48,0	81,5	90	50	90	82,0	54,6	
Cipar	73,1	70,0	76,6	87,8	54,9	84,7	70	70	90	57,0	70,0	
Svedska	72,6	95,0	76,6	53,6	31,5	85,2	80	70	90	92,0	52,0	
Litva	72,0	86,4	76,6	91,0	76,6	81,2	70	80	50	48,0	60,1	
Austrija	71,3	79,8	76,6	66,9	40,5	85,7	70	70	90	87,0	46,8	
Španjolska	70,9	77,1	76,6	70,1	63,6	78,6	70	80	70	70,0	52,7	
Česka	69,7	61,2	76,6	79,9	52,7	86,2	70	80	70	43,0	77,2	
Slovačka	68,4	71,0	76,6	93,0	60,8	76,7	70	80	50	43,0	62,5	
Latvija	68,2	76,8	76,6	89,3	69,2	74,1	70	70	50	42,0	64,1	
Malta	67,8	70,0	76,6	74,0	42,2	79,2	50	70	90	66,0	60,0	
Portugal	66,7	79,6	76,6	79,6	49,6	80,2	70	50	70	65,0	46,0	
Mađarska	66,2	71,2	76,6	79,2	41,8	76,7	70	60	70	50,0	66,1	
Francuska	66,1	86,1	76,6	64,2	32,0	81,3	50	60	70	75,0	65,9	
Slovenija	63,6	74,2	76,6	69,7	56,8	79,0	70	50	50	61,0	48,7	
Italija	63,4	73,7	76,6	68,5	46,4	80,8	70	60	50	50,0	57,6	
Bugarska	62,2	66,9	60,8	91,3	65,6	75,7	60	60	30	40,0	71,5	
Rumunjska	61,3	70,9	74,0	91,7	74,9	69,7	50	60	30	30,0	61,4	
Poljska	58,8	56,1	76,6	79,1	55,3	80,3	50	50	50	34,0	56,2	
Grčka	57,6	70,2	76,6	74,5	45,3	78,3	50	40	50	43,0	48,5	
Hrvatska	55,3	53,8	77,8	79,9	36,5	79,3	50	60	30	34,0	52,0	

Izvor: www.heritage.org

3.1. Što se u Hrvatskoj promijenilo od godine 1996. do danas

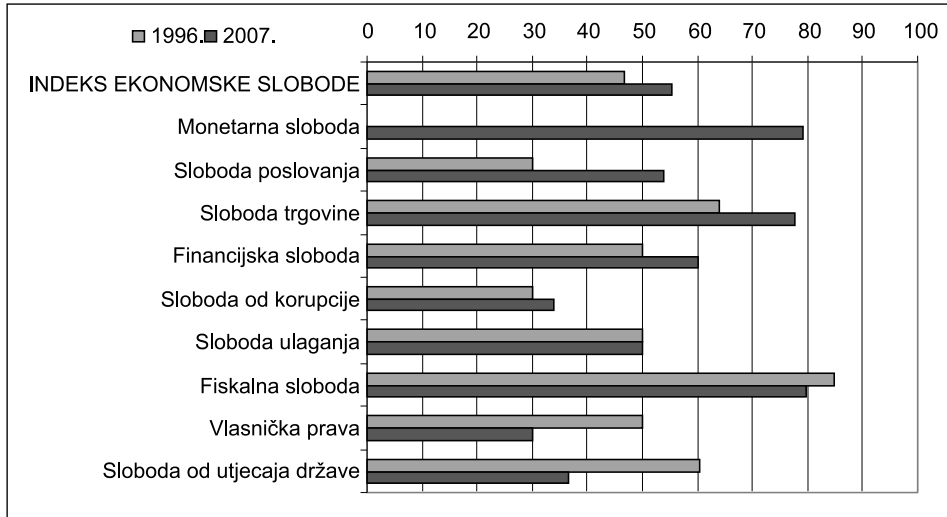
Stručni autoritet Heritage Foundation ima veliki utjecaj na formiranje stavova zapadnih investitora o gospodarskoj politici i ekonomsko-političkoj stabilnosti promatranih zemalja. Subjektivne ocjene HF time postaju objektivni pokazatelj stranim ulagačima, a nositeljima domaće politike sugeriraju da je viši stupanj ekonomskih sloboda povezan s višom stopom gospodarskoga rasta. Namjena je ovoga rada ukazati na potreban oprez u tumačenju indeksa ekonomskih sloboda HF, zato što on u svojoj metodologiji ne obuhvaća sve čimbenike ekonomskog rasta i društveno-ekonomskog razvitka (Baletić, 1996.). Zbog toga će u nastavku biti analizirane ocjene ekonomskih sloboda za Hrvatsku u razdoblju od godine 1996. do 2007.

Organizacija Heritage Foundation svoj je indeks ekonomske slobode po prvi put objavila godine 1994., a Hrvatska je uključena u skup promatranih zemalja od godine 1996. HF je u nastojanju da unaprijedi metodologiju praćenja ekonomskih sloboda u više navrata mijenjao komponente i pokazatelje za njihov izračun (primjerice, dodajući komponentu slobode radne snage, a ukidajući komponentu sive ekonomije). Da bi kretanje ekonomskih sloboda pojedinih zemalja bilo usporedivo u tijeku vremena, HF je sve pokazatelje od godine 1995. sveo na zajedničku mjeru sukladno s komponentama za 2007. Usporedba stanja ekonomskih sloboda za Hrvatsku od prve objave indeksa godine 1996. s posljednjom godinom 2007. moguća je za devet komponenti, izuzevši slobode radne snage - koja je uvedena tek godine 2005. (slika 1.). Ukupan je indeks ekonomske slobode u proteklih jedanaest godina poboljšana za 8,7 postotnih poena (porast ocjene sa 44,6 na 55,3 na ljestvici od 0%-100% slobode), što je dovelo do više pozicije Hrvatske na svjetskoj rang listi ekonomski slobodnih zemalja. Dok je u godini 1996. čak 80% zemalja bilo uspješnije od Hrvatske (Hrvatska je zauzela 114. mjesto od ukupno 142 zemlje obuhvaćene analizom), u godini 2007. Hrvatska je rangirana u donjoj trećini ekonomski (ne)slobodnih zemalja, zauzevši 109. mjesto na listi od ukupno 164 promatrane zemlje.

Koji su razlozi takvoj ocjeni? Monetarne su slobode u Hrvatskoj godine 1996., prema ocjeni HF u 1996. bile u potpunosti ograničene, nisu postojale. U godini 2007., zahvaljujući ponajprije niskoj inflaciji, monetarne su slobode gotovo 80% ostvarene. Slijedeći veliki pomak u višem stupnju sloboda ostvaren je u području slobode poslovanja (ocjena 30 u 1996., ocjena 64 u godini 2007.). Sloboda trgovine bila je na visokoj razini već godine 1996. (ocjena 64) i daljom je liberalizacijom povećana na 78%. Pozitivni su pomaci učinjeni i u područjima financijske slobode i slobode od korupcije, a sloboda ulaganja ostala je ista (ocjena 50).

Slika 1.

INDEKS EKONOMSKIH SLOBODA HF I NJEGOVE KOMPONENTE ZA HRVATSKU, 1996. I 2007.

Izvor: www.heritage.org

Najveće restrikcije sloboda u odnosu na godinu 1996. zabilježene su u području sloboda od utjecaja države. Budući da se komponenta indeksa slobode od utjecaja države izračunava tako da dvije trećine ocjene čini ponder udjela državne potrošnje u BDP, metodologija je izračuna te komponente upitna. Državnim se rashodima financiraju javna dobra i usluge, a sama visina udjela državnih rashoda u BDP ne govori o učinkovitosti državne potrošnje. Heritage Foundation, međutim, na osnovi svojih neoliberalnih načela, smatra da je potpuna sloboda od utjecaja države ostvarena u idealnoj hipotetskoj situaciji u kojoj su državni rashodi jednaki nuli. Upitna je i ocjena pogoršanja zaštite prava vlasništva sa 50% na 30%. Negativan pomak može se objasniti samo ako se radi o ocjeni relativne promjene, odnosno ako se uzme da u međuvremenu nije dovoljno unaprijeđena razina postojeće zaštite vlasničkih prava. Teško je vjerovati da se stvarna razina zaštite vlasničkih prava od godine 1996. do 2007. prepolovila. Naposljetku, fiskalne su se slobode također umanjile, no ostale su na veoma visokoj razini od 80%.

Kao zaključak valja reći da se indeks ekonomskih sloboda HF u posljednje vrijeme intenzivno citira i sve je popularnija mjera ocjene napretka u tržišnim reformama. Premda daje smjernice za međunarodni kapital o kvaliteti poslovnog

okruženja i prvu ocjenu uređenosti i stabilnosti sustava, pokazatelj je ograničen u dosegu i metodologiji. Donositelji investicijskih odluka ocjenu ekonomske slobode zemlje uzimaju kao prvu informaciju, no njihova odluka ne ovisi o tim čimbenicima. Vrijednosti indeksa ekonomskih sloboda HF čak su niže, tj. zemlja lošije kotira gdje su uređeni odnosi u gospodarstvu. Za detaljniju analizu pojedinih područja reformi ipak se prikladnijim smatra manje poznati indeks ekonomskih sloboda u svijetu prema Gwartneyu.

4. Indeks ekonomskih sloboda u svijetu EFW prema Gwartneyu i Lawsonu

Teorija na kojoj počiva ideja kanadskog The Fraser Institute da istraživači prate stupanj ekonomskih sloboda, svoja uporišta nalazi u ekonomskoj misli Adama Smitha, Milтона Friedmana i Fridricha Hayeka: osnovne ekonomske slobode jesu: sloboda osobnog izbora, dragovoljna razmjena i otvorenost tržišta. Za izradu indeksa ekonomskih sloboda EFW koristilo se slijedećom definicijom ekonomskih sloboda: "Pojedinci posjeduju ekonomsku slobodu kada je imovina koju stječu bez uporabe sile, prijevare ili krađe fizički zaštićena od drugih pojedinaca; kada se svojom imovinom mogu slobodno koristiti, razmjenjivati je ili davati drugima, sve dok to ne narušava identična prava drugih osoba. Indeks ekonomskih sloboda mjeri stupanj zaštite ispravno stečene imovine i stupanj angažmana pojedinaca u dobrovoljnim transakcijama" (Gwartney i sur., 2006.).

Otkako je godine 1996. The Fraser Institute objavio prvi izvještaj o ekonomskim slobodama u svijetu, prosječna je vrijednost ukupnoga indeksa ekonomskih sloboda u svijetu narasla sa 5,2 (godine 1980.) na 6,57 (godine 2005.). Indeks se iskazuje na ljestvici od 0-10, pri čemu viša ocjena označuje veće slobode.

Ukupan je indeks ekonomske slobode EFW za Hrvatsku za godinu 1995. iznosio 4,4, a za godinu 2005. bio je 6,4. Promatrano se razdoblje u velikoj mjeri preklapa s razdobljem prethodne analize kretanja indeksa ekonomskih sloboda HF, pa se može zaključiti da je prema obje mjere došlo do porasta ekonomskih sloboda u Hrvatskoj, a to je očekivani rezultat reformi. Za razliku od indeksa ekonomske slobode HF, indeks prema Gwartneyu i Lawsonu ukazuje i na poboljšanje relativnog položaja Hrvatske na rang-listi ekonomski slobodnih zemalja. U godini 1995. Hrvatska je zauzela 109. mjesto od ukupno 122 promatrane zemlje (90% zemalja imalo je viši rang), a godine 2005. popela se na sredinu liste (82. mjesto od ukupno 141 zemlje). Budući da je u prvim godinama opažanja za Hrvatsku veliki broj pokazatelja ostao neocijenjen, za analizu napretka Hrvatske uzima se razdoblje od 2000. do posljednje raspoložive godine 2005. (tablica 4).

Prema podacima za godinu 2005., najvišom su ocjenom 10 vrednovani pokazatelji prisutnosti stranih i privatnih banaka i nepostojanje razlike između službenoga i neslužbenoga tečaja valute. Slijedi odlična ocjena niske inflacije i niskih carinskih davanja. Posebno je zanimljivo sadašnje kretanje ocjene vremena provedenoga u poslovima s javnom upravom i državnom administracijom. Visoka ocjena za godinu 2004. (9,4), prema kojoj na birokraciju utrošeno vrijeme ne predstavlja značajnu prepreku poslovanju, pada godinu poslije na 5,7 i doprinosi ocjeni da je ukupno regulatorno opterećenje s kojim je poslovanje u Hrvatskoj suočeno veoma visoko. Kontrola cijena i prepreke pri osnivanju poduzeća također se ocjenjuju sve jačim ograničujućim čimbenicima poslovanja u Hrvatskoj. Opaža se da je od godine 2000. do 2005. Hrvatska ostvarila napredak po svih četrdesetak pokazatelja.

Tablica 4.

INDEKS EKONOMSKIH SLOBODA U HRVATSKOJ (EFW), PREMA GWARTNEYU I LAWSONU

Područje/komponente	2000.		2005.		Područje/komponente	2000.		2005.	
	2,8	4,4	2,5	4,2		Međunarodna trgovina	6,3	6,5	
Većina države									
Državna potrošnja					Oporozivanje trgovine s inozemstvom	8,5	8,8		
					- prihodi od poreza i trošarina na vanjsku trgovinu	8,3	9,5		
					- carinska stopa	8,7	9,5		
					- varijabilnost carinske stope	7,0*	7,4		
Transferi i polpore	4,7	4,4			Regulatorne prepreke	7,2*	5,5		
Javna poduzeća i investicije	2,0	8,0			Veličina trgovinskog sektora	4,6	5,0		
Najviša granična stopa	2,0	1,0			Ograničenja na tržištu kapitala	0,0	3,9		
- poreza na dobit	4,0	2,0							
- poreza na dohodak i doprinosi	0,0	0,0							
Pravna struktura i zaštita prava vlasništva	6,6	5,6			Razlika službenog tečaja i tečaja na crno	10,0	10,0		
Neovisnost pravosuđa	3,1*	3,7			Regulativa kreditiranja, rada i poslovanja	5,5	7,0		
Nepriistranost sudova	6,1	4,0			Regulativa na tržištu kredita	7,7	9,2		
Zaštita prava vlasništva	3,3*	5,0			- banke u privatnom vlasništvu	10,0	10,0		
					- konkurencija stranih banaka	-	10,0		
Pravna provedba ugovora	-	6,7			- krediti privatnom sektoru	7,2	7,9		
Ograničenja prodaje nekretnina	-	3,4			- nepostojanje negativnih realnih kamatnih stopa	6,0	9,0		
Utjecaj vojske	8,3	8,3			Regulativa na tržištu rada	4,9*	6,4		
					- minimalna plaća	-	5,6		
					- fleksibilnost zapošljavanja i otpuštanja	3,4*	5,1		
					- kolektivni ugovori	6,5*	7,1		
					- troškovi zapošljavanja radnika	-	4,8		
					- troškovi otpuštanja radnika	-	6,5		
					- novačenje u funkciji zapošljavanja vojnih djetelnika	3,0	5,0		
Integritet pravnog sustava	8,3	8,3			Regulativa poslovanja	4,3**	5,3		
Pristup «zdravom» kapitalu	7,8	8,2			- kontrola cijena	4,0	3,0		
Rast ponude novca	8,3	8,6			- regulatorno opterećenje	1,9*	3,2		
Varijabilnost inflacije	9,2	9,8			- utrošak vremena s javnom administracijom	-	5,7		
Stopa inflacije	8,9	9,3			- lakoća započinjanja poslovanja	5,5*	8,2		
Devizni računi	5,0	5,0			- neregularna plaćanja javnoj upravi	5,7*	5,7		
					- ograničenja u dobivanju dozvola	-	4,1		
					- troškovi poreznog usklađivanja	-	7,4		

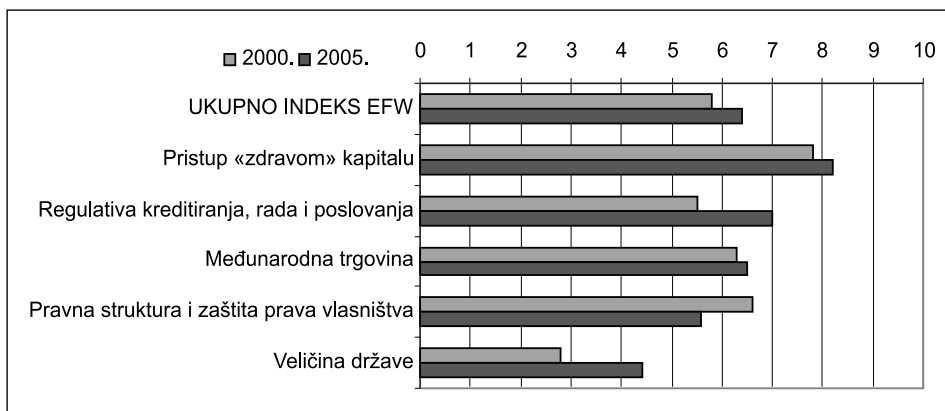
* Kada podaci za godinu 2000. nisu bili raspoloživi, navedeni su podaci za 2001., ali zbog metodološke konzistentnosti nisu preračunati pro-
sjeći za godinu 2000.

Izvor: Economic Freedom of the World: 2007 Annual Report, www.freetheworld.org

Kretanje ukupnoga indeksa i podindeksa po područjima ekonomskih sloboda prikazano je na slici 2. Najmanje ograničenja postoji u području pristupa "zdravom" kapitalu, a slijedi liberalna međunarodna trgovina. Područje regulative kreditiranja, rada i poslovanja relativno je slabo ograničeno područje u kojem je ostvaren i značajan napredak u ekonomskim slobodama u promatranome petogodišnjem razdoblju.

Slika 2.

INDEKS EKONOMSKIH SLOBODA U SVIJETU EFW PREMA
GWARTNEYU I LAWSONU I NJEGOVE KOMPONENTE
ZA HRVATSKU, 2000. I 2005.

Izvor: Economic Freedom of the World: 2007 Annual Report, www.freetheworld.org

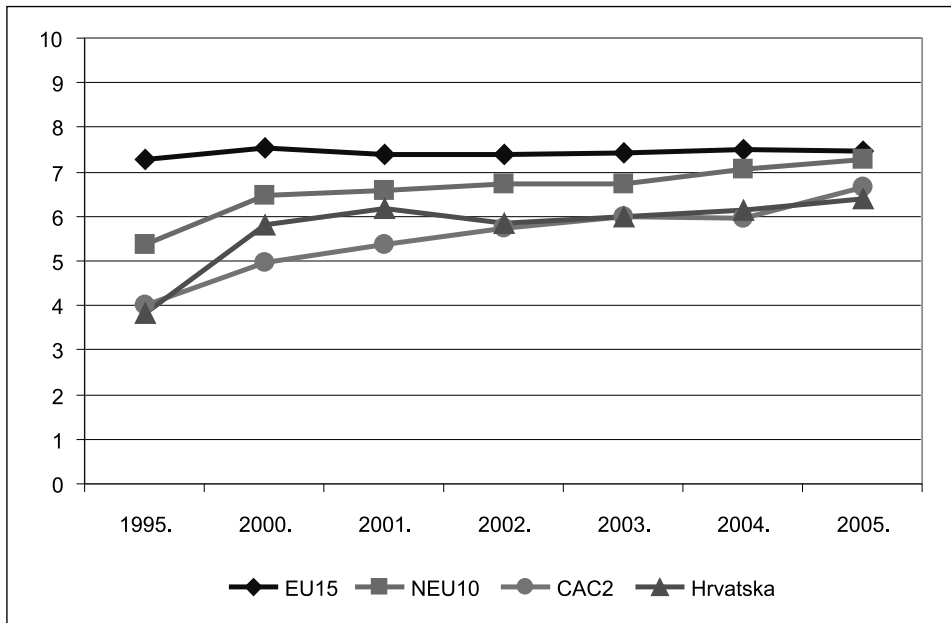
Smanjenje sloboda opaža se jedino u području pravnoga sustava i vlasničkih prava, što je zajedničko obilježje s indeksom ekonomskih sloboda HF. Razlika između obaju indeksa zamjećuje se u ocjeni veličine države, tj. slobode od utjecaja države (HF). Premda obje organizacije ocjenjuju to područje najslabijim, indeks ekonomskih sloboda (EFW) prema Gwartneyu i Lawsonu ukazuje na smanjenje ograničenja, a HF na sve veći utjecaj države. Uvidom u metodološka objašnjenja može se zaključiti da je izračun ocjene za indeks ekonomskih sloboda EFW fleksibilniji, jer pokazatelj za svaku zemlju ocjenjuje u odnosu na vrijednost istih pokazatelja u drugim zemljama.

Promatra li se Hrvatska u odnosu na zemlje članice EU, primjećuje se da prema ukupnome indeksu ekonomskih sloboda (EFW) Hrvatska u čitavome pro-

matranome razdoblju zaostaje za prosjekom starih zemalja članica EU15 i novih zemalja članica NEU10 koje se približavaju prosjeku EU15. Zemlje kandidatkinje CAC2 (Bugarska i Rumunjska) sustigle su godine 2002. Hrvatsku, a u godini 2005. bile su bolje pozicionirane (slika 3).

Slika 3.

INDEKS EKONOMSKIH SLOBODA U SVIJETU EFW PREMA
GWARTNEYU I LAWSONU-USPOREDBA ZA ČLANICE EU
I HRVATSKU, 1995.-2005.

Izvor: Economic Freedom of the World: 2007 Annual Report, www.freetheworld.org

5. Zaključak

Mjerljivost stupnja ekonomskih sloboda pokazateljima ekonomskih sloboda pruža vrijednu informaciju za međunarodni kapital o sustavima gospodarstva i o njihovoj prijemčivosti za investicije. Premda neupitno korisne informacije

vanjskim ulagačima o okruženju u kojemu je lakše ili teže uspjeti, pokazatelji ekonomskih sloboda u nekim svojim dijelovima ne odražavaju željenu učinkovitost institucija. Primjerice, pozitivno se vrednuje što manji broj dana za osnivanje poduzeća, što je dobar pokazatelj nižih regulatornih prepreka poslovanju. No, idealna mogućnost trenutnoga osnivanja tvrtke uz nula troškova paradoksalno će ozbiljnim ulagačima sugerirati neuređenost sustava. Niska stopa inflacije pridonosi monetarnoj i makroekonomskoj stabilnosti sustava, no nije jasna veza između inflacije i ekonomskih sloboda. Korupcija po definiciji odražava kvarenje sustava institucija, a ako postoje institucionalni propusti, pojedinci krše pravila ili zato što ih smatraju besmislenima, ili zato što se nekažnjeno mogu nemoralno ponašati. Općenito vrijedi da institucionalna analiza pokazuje bogatstvo različitosti i daje okvir za ocjenu fenomena poput korupcije. Dakle, korupcija tradicionalno pripada institucionalnoj ekonomiji, a ne liberalno tržišnoj doktrini na kojoj se zasnivaju pokazatelji ekonomske slobode.

Koncept indeksa ekonomskih sloboda odražava svjetonazor čisto liberalnog društva kojemu su te vrijednosti tradicionalno usađene i povijesno ih prihvaća kao prirodne. No, nije potrebno zahtijevati da zemlje normativno u kratkome roku bez bitne prilagodbe prihvaćaju nove institucije, jer to neće dovesti do konvergencije institucija. Svako nametanje normativnog sustava, bez vođenja računa o povijesnome naslijeđu i tradiciji iz kojih proizlazi postojeći sustav u nekoj zemlji, povećava jaz jer su upravo nerazvijene sredine pogodnije za uspostavljanje “institucionaliziranih” ekonomskih sloboda. Pozitivna prijemčivost postoji kada su društva slična, odnosno kada su polazni uvjeti jednaki, a ako nisu, jaz se povećava.

Za ispitivanje razine institucionalnoga razvitka set pokazatelja kojima se koristi u analizama koristan je za usporedbu, jer se zasniva na metodološki konzistentnim međunarodno usporedivim bazama podataka. Preliminarna pretpostavka bila je da su na početku tranzicije sve promatrane zemlje imale veoma sličan institucionalni okvir, odnosno da su pošle od iste početne razine. Ta pretpostavka nije u potpunosti točna, jer ne uzima u obzir teško mjerljivi društveni kapital, kulturno naslijeđe i druge neformalne institucije. Uočene razlike, osobito u društvenom kapitalu (Ederer i sur., 2007.) čine prepreku učinkovitom funkcioniranju institucija.

Te teze ne dovode u pitanje postojeći konsenzus o pridruživanju Hrvatske EU, ili, u najmanju ruku, suglasnost o tome da Hrvatska čini dio europskoga prostora. Zbog integriranosti u europski prostor Hrvatska mora poštovati europske standarde, uvoditi institucije koje će joj omogućiti lakšu komunikaciju s Europom i ostvarivanje rente od sigurnosti takvih institucionalnih aranžmana⁴. Pri uvođenju novoga sustava, ili za uspjeh reformi, važno je da građani dožive novi sustav kao njima prirodan sustav koji odgovara rješenju njihovih problema. Dakle, mora postojati čvrsti kriterij u provedbi reformi, u donošenju zakona i drugih institucio-

---

⁴ Valja imati na umu da zbog gore opisanih povijesnih specifičnosti, niti sustavi EU nisu primjenjivi u drugim svjetskim regijama.

nalnih rješenja koja su društvu prirodno prihvatljiva, jer u suprotnome normativno uvedene institucije neće zaživjeti, niti je moguć jednoobrazni transfer politika (Lendvai, 2007.). Opisani primjer pokazatelja ekonomskih sloboda ukazuje da je pri tumačenju i izvođenju preporuka ekonomske politike potrebno ući u detaljniju analizu svake komponente i uvažiti specifičnosti pojedine zemlje.

Zato je vrijednost indeksa ekonomskih sloboda potrebno relativizirati. Oni pružaju prvu informaciju poduzetnicima i investitorima, ponajprije stranim ulagačima, o kvaliteti neke sredine i za usporedbu lokacija za investicije. Pogrešno je uz pomoć indeksa ekonomskih sloboda plasirati liberalne ideologije, izvoditi opće zaključke o ekonomskoj učinkovitosti, stabilnosti ili demokratičnosti zemlje. To nije indeks kvalitete sustava i života u zemlji, niti je pokazatelj kvalitete nacionalnoga gospodarstva. Zaključno, indeksi ekonomskih sloboda nisu pokazatelji kvalitete institucija koje se formalno u procesu približavanja EU ujednačuju, da bi Hrvatska uspješno funkcionirala u EU.

Nerealno bi bilo očekivati da će zajednički sustav osnovnih institucija biti jednako funkcionalan i učinkovit u svim zemljama EU i da neće biti potrebno i dalje ga dopunjavati i prilagođivati prema prilikama i interesima pojedinih zemalja.

LITERATURA

1. Ahrens, J. (2006), "Governance in the process of economic transformation", WP, April 2006, www.oecd.org/dataoecd/52/20/37791185.pdf
2. Ahrens, J. (2002), *Governance and Economic Development- A Comparative Institutional Approach.*, Cheltenham: Edward Elgar.
3. Baletić, Z. (1996.), "Indeks ekonomske slobode za 1996. godinu", *Hrvatska gospodarska revija*, Vol. 45, br. 6, str. 15-20.
4. Beach, W.W. i Miles M.A.(2004), "Explaining the Factors of the Index of Economic Freedom", u Miles, (ur.): *2004 Index of Economic Freedom*, The Heritage Foundation i Wall Street Journal, Washington, SAD, str. 45-70
5. Beach, W.W. i Kane, T. (2007), «Methodology: Measuring the 10 Economic Freedoms», www.heritage.org
6. Ederer, P., P. Schuler i Willms S. (2007), "The European Human Capital Index: The Challenge of Central and Eastern Europe", Lisbon Council Policy Brief, October 2007. http://www.lisboncouncil.net/media/publications/lisbon_council_european_human_capital_index_cee.pdf
7. Gwartney, J., R. Lawson, Sobel R.S i Leeson P.T. (2007), *Economic Freedom of the World, 2007 Annual Report*, The Fraser Institute, www.freetheworld.org

8. Gwartney, J., R. Lawson i Easterly W. (2006), *Economic Freedom of the World, 2006 Annual Report*, Cato Institute i The Fraser Institute, www.freetheworld.org
9. Haan, Jakob de, S. Lundstrom i Sturm J.E. (2006), „Market-oriented institutions and policies and economic growth: a critical survey“, *Journal of Economic Surveys*, Vol. 20, br. 2, str. 157-191.
10. Lendvai, N. (2007), “Europeanization of social policy? Prospects and challenges for South East Europe”. In Deacon, B. and Stubbs P. (Ur.) *Social policy and international interventions in South East Europe*, October 2007, Cheltenham, UK: Edward Elgar.
11. Mises, L. von (1960), “The Economic Foundations of Freedom”, reprint u *Economic Freedom and Interventionism: An Anthology of Articles and Essays by Ludwig von Mises*, Irvington-on-Hudson, New York: The Foundation for Economic Education, 1990.
12. Roland, G. (2005), “After Enlargement: Institutional Achievements and Prospects in New Member States”. In C. Detken, V. Gaspar and G. Noblet (eds.), *The New Member States Convergence and Stability*, European Central Bank, Frankfurt A.M.
13. Roland, G. (2000), *Transition and Economics*, Cambridge, Massachusetts. The MIT Press.
14. Schweickert, R., A. Gawrich, I. Melnykovska i Franke A. (2007), “The Priority of Institutional Harmonization and the „Institutional gap“, Draft 24 *Institutional convergence of CIS towards European benchmarks*, ENEPO WP 10, June 2007.
15. Torok, A. (2005), *Cohesion and convergence in an enlarged European Union*. Synthesis Paper, Social Sciences and Humanities in the European Research Area-Exploring the Development on the Research Agenda, EC Advisory Group, March 2005.

INDICES OF ECONOMIC FREEDOM AS A MEASURE OF CROATIA'S INSTITUTIONAL CONVERGENCE TO THE EU

Summary

The paper deals with the relevance and applied usage of two different measures of economic freedom. Given the concept and liberal doctrine on which the indicators have been developed, the paper provides a comparative analysis of the Index of Economic Freedom (of the Heritage Foundation) and the Index of Economic Freedom of the World (of Gwartney and Lawson). An insight into the structure components of both aggregate indices is followed by a review of scores for Croatia, in time and compared to the EU countries. The results indicate the differences in evaluating the level of economic freedom in Croatia by two similar measures. That calls for a prudent interpretation and usage of economic freedom indicators. The concept of economic freedom indices supports the introduction of nominal system with no respect for the country institutional specifics. The paper argues that the measures of economic freedom stand as useful preliminary information for international investors, yet are not to be used as relevant indicators of institutional quality achieved in the process of Croatia's accession to the EU.

Key words: economic freedom, institutions, convergence, Croatia, EU